

Ach Mensch,
da Sterben ja heute so viele

AEG-BLW

Werk-Ausweis
Nr. 16 194

für
Herrn
Frau
Fräulein
geb. am
in

Stoffelen, Cornelis
2. 11. 24 **A**
Utrecht

Ausst.
Tag
28. 10.
44



Stoffelen-Henniss
Werkchein
AEG

Hoever
Der Werkschützer

**Ach Mensch,
da Sterben ja heute so viele**

Opgeschreven door Franck Ploum
www.bureaumamre.nl

Oggepakt

Het was 22 augustus 1944. Voor de zomer had ik het zesde jaar van het seminarie afgerond en ik stond op het punt om aan mijn noviciaat te beginnen bij de paters Assumptionisten. Gedurende een periode van drie jaar zou ik niet in de gelegenheid zijn om familie en vrienden te bezoeken, daarom ging ik, samen met mijn ouders, met de trein richting Amsterdam om gedag te zeggen.

Tussen Utrecht en Amsterdam kwamen er SS'ers de coupé in en controleerden de papieren. 'Ausweis!' Ik gaf het briefje dat ik van de paters mee had gekregen, maar dat bleek niet in orde. Op schreeuwerige toon vroegen ze 'Gelbe Ausweis!' Omdat ik dat niet had werd ik meegenomen naar een andere coupé, waar een Nederlandse SS'er mijn zakken leeghaalde. In mijn portefeuille ontdekte hij een pasfoto van een jonge Duitser in uniform, een klasgenoot die in Noorwegen zat. Om de een of andere reden wilde hij weten wie het was. Toen ik hem vertelde dat het een Duitser was viel het gesprek stil en ontdekte men niet dat ik ook nog een brief van de bisschoppen in mijn zakken had zitten. Tot Amsterdam moest ik blijven zitten, terwijl mijn ouders in de andere coupé zaten en geen idee hadden waar ik was. Aangekomen in Amsterdam werd ik meegenomen naar het hoofdbureau van de politie aan de Elandsgracht en daar belandde ik in de cel. En dat alles, omdat ik niet het goede legitimatiepapier bij me had.

Na twee dagen werd ik onder leiding van Nederlandse politie naar Kamp Vught gebracht, waar ik twee weken verbleef. De barakken bestonden uit twee delen, een slaapvertrek en een dagruimte. Een keer per dag kregen we een bord koolsoep en 's morgens een stuk brood met een beker bruine smurrie waar Douwe Egberts zijn neus voor op zou trekken. Dit was onze roomservice, die voorlopig zo zou blijven. Contact met andere barakken was verboden. De enige reden om de barak te verlaten was om in de keuken te werken. Daar moest ik aardappelen schillen voor de SS'ers. In onze barak zat ook een

kapelaan uit Maastricht, met wie we elke dag de eucharistie vierden. Een plaatselijke groenteboer bracht dagelijks verse groente voor de *grosse Heren*. Hij smokkelde echter ook hosties en wijn, met alle risico's van dien. Nu terugkijkend, was het natuurlijk gekkenwerk. Waarom hadden we hosties en wijn nodig: er was water en brood, soep en koffie. Daar hadden we prima eucharistie mee kunnen vieren, maar dat kwam toen niet in je op.



Het retourtje Amsterdam – Utrecht, dat nooit gebruikt werd.

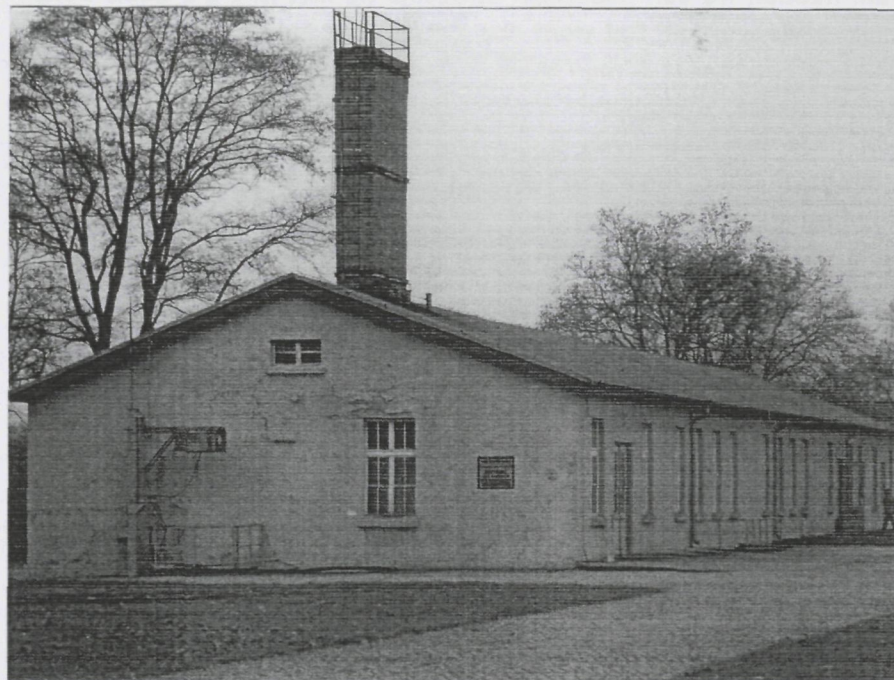
Sachsenhausen

5 September 1944 was bijtjesdag, dat wil zeggen dat er groepen op transport werden gezet naar andere kampen. Samen met anderen werd ook ik door SS'ers naar het treinstation van Vught gebracht, voor transport naar kamp Amersfoort, van daaruit zouden we dan naar Sachsenhausen doorreizen. Wat er kwam waren vriendelijke meisjes van het Rode Kruis met schalen rookvlees en het laatste nieuws, maar geen trein. Er bleek een treinstaking te zijn, maar de kampcommandant was daar niet van op de hoogte. We moesten dus terug. Het plan werd gewijzigd. Ook op het kampterrein zelf lag een spoorlijn en daar stond een dag later een trein voor ons klaar. We gingen niet naar kamp Amersfoort, maar rechtstreeks naar Sachsenhausen. We werden in een veewagen gepropt. Bloedhonden aan kettingen joegen ons de schrik in de benen. We stonden letterlijk tegen elkaar aangedrukt. Ik zocht een plekje bij een luchtvak. Halverwege de trein was een open wagon, waarop zich de SS militairen bevonden. In Vught schreef ik een brief aan mijn ouders, die ik voor de grens uit de trein wilde gooien. Maar één van ons sprong uit de trein met als gevolg veel SS geschreeuw en een schietpartij. Mijn moed verdween en de brief heb ik nog steeds in mijn bezit. Op het moment dat we bij de grens kwamen begon de hele trein het Wilhelmus te zingen.

Het was een lange rit, voor die tijd had ik nooit kunnen denken dat ik staande zou kunnen slapen. Maar wat een paard kan bleek een mens ook te kunnen. We kwamen de wagons niet uit en kregen geen eten. De reis duurde drie dagen. Uiteindelijk arriveerden we in Berlin-Oraniënburg, concentratiekamp Sachsenhausen. Via de zijingang kwamen we het kamp in. Onmiddellijk werden we ontluisd en kaalgeschoren. Iedereen kwam in zijn eigen kleren binnen. Zo ook een deken van het bisdom Haarlem in zijn zwarte pak. Hij had het nogal moeilijk met een scheurtje in zijn broek, kennelijk was hij nogal op netheid gesteld. Maar vijf minuten later stond ook hij, net als

iedereen, in z'n blootje. Uiteindelijk kregen we allemaal hetzelfde boevenpak aan. Eindelijk kregen we vóór de barakken wat te eten.

's Ochtends in alle vroegte werden we uit onze brits gegooid, om buiten in het donker en in de kou in de houding te gaan staan. Op het bevel 'Die Augen links' en 'Mütze ab' moest je je hoofd meedraaien als die sinterklaas van de SS in zijn dikke jas en volle maag langs je liep.



Eén van de barakken van Sachsenhausen is bewaard gebleven

Heinkelfabrieken

Na een paar dagen gingen we te voet naar de Heinkelfabrieken in de buurt. Langzaam leerde je ook wat medegevangenen kennen. Ik stelde vast dat er buiten een kapelaan en die dikke deken nog meer priesters waren. Ze kwamen vooral uit Limburg, zoals Moonen, Naus, Houben, Penders, Beatus, Dorenmale, vijftien in totaal.

Twee grote fabriekshallen stonden vol met stapelbedden. Per twee man hadden we een miserabel strozakje en laat nou die dikke deken mijn slapie worden. Dat werd dus dubbel kou lijden: ik was al niet de dikste en nu moest ik mijn strozak ook nog delen met iemand die alle ruimte innam. 's Ochtends werden we wakker geschreeuwd. Ditmaal niet door een SS'er maar door een zogenoemde Kapo. Dat was een medegevangene, maar wel van Duitse komaf. We moesten dan in de houding gaan staan voor appèl en weer draaiden onze ogen naar links. Een oud mannetje deed het niet snel genoeg en werd onmiddellijk volledig verrot geslagen. Buiten waren toiletten gemaakt. Gat in de grond, palen erbij en een plank erop om op te zitten. Achter de toiletten begon het bos. Daar moesten we naartoe wanneer er luchtalarm was. We hurkten dan onbeschermd tegen de bomen, terwijl de fluittonen van vliegtuigen, granaten en afweergeschut om ons heen vlogen en onze oren pijnigden. De SS'ers liepen onrustig heen en weer. Dat een mensenleven niet telde bleek toen één van de mannen niet goed werd en in elkaar zakte. Een paar riepen 'Hij gaat dood', het antwoord dat de SS gaf was: 'Ach Mensch, da sterben ja heute so viele'.

De onverschilligheid voor het menselijke leven dat uit deze woorden klonk, zal ik nooit vergeten.

Bad Saarow

Een week of twee later keerden we terug naar Sachsenhausen. Daar gebeurde niet veel. 's Ochtends moest je bij appèl voor de barak gaan staan en werden de namen afgeroepen. Wanneer je naam klonk, riep je 'present' of gewoon 'hier'. Vervolgens moesten we rondjes gaan lopen tussen de barakken. Af en toe bleef de hele groep staan, stevig tegen elkaar aangedrukt vanwege de kou. Na enige tijd gingen we weer verder. Bij elk rondje zagen we de klok boven de hoofdingang: weer een minuut eraf en nog een en nog een. Het was aftellen.



Na een paar dagen werden we verdeeld over buitenkampen. Ik werd ingedeeld voor Bad Saarow, een kamp aan de andere kant van Berlijn. Gek genoeg had je geen idee van het hele kamp, je mocht je barak niet uit en wist niets van de plaats waar je verbleef. Maar hier werden we te werk gesteld en kwamen dus buiten de poort. Met vrachtauto's werden we naar het kanaal gereden om steenkolen te lossen die met rijnen werden aangevoerd. Er lagen planken met kruiwagens erop en wij moesten met idioot lange scheppen de kolen erin gooien. Het was zwaar werk en je leefde op niets, eten was er veel te weinig. Regelmatig voelde je de krachten uit je lijf vloeien, of gingen mensen onderuit. Je had te weinig brandstof en werkte voortdurend boven je macht, om de kolen uit de laadruimen te

scheppen. Met enige regelmaat gebeurde het dat je bij de kruiwagen aankwam en je kolen alweer van de schop waren gevallen. En dan maar hopen dat het niet gezien was door een SS'er. Aan het eind van de dag renden we met onze laatste krachten richting de vrachtauto's om een zitplaatsje te veroveren. Bij zo'n gelegenheid ben ik een keer uit de vrachtwagen gevallen. Op mijn rug. Geen uitgestoken SS-hand, die zullen wel gedacht hebben: 'Da fallen ja heute so viele'. Op een avond kwamen we doodmoe en hongerig terug. Een oude medegevangene lag op sterven. Het was gebruikelijk dat iemand dan een laatste bad kreeg. Samen met een ander meldde ik me om hem af te spoelen, want meer was het eigenlijk niet. Toevallig kregen we die avond allemaal een aardappel te eten. Een hele aardappel, ongelooflijk! De gedachte dat ik nu eventueel ook de halve zou krijgen van de stervende man liet me maar niet los. Nog vaak vraag ik me af of ook ik al zo ver was gekomen dat een dode niets meer voor me betekende in een wereld waar rondom ons dagelijks zo velen zinloos stierven.

Een paar avonden later kwam een man van de administratie binnen om te zeggen dat nummer 100862, dat was ik, zich de volgende dag moest melden. Een Hollander naast me die er al een paar jaar zat en dus van wanten wist, zei direct: 'Joh, je hebt mazzel, je komt eruit.' Iedereen die ontslagen werd kreeg zijn spullen terug, zijn kleding en geld. Toen de SS'er wilde weten of iedereen alles ontvangen had, vertelde ik hem dat hij nog fl. 1,25 van me moest hebben. Zijn antwoord luidde: 'Das hasst du hier wol aufgefressen'

De volgende dag gingen we te voet naar Fürstenwalde, enkele kilometers verderop tussen de weiden en de akkers. Ik zeg 'we', want de tocht ging onder begeleiding van een SS' er. Hij was nog jong, een jaar of achttien en de eerste die me niet afblafte en sympathiek overkwam. We raakten in gesprek, hij gedroeg zich zeer menselijk. Hij liep naast me, in plaats van achter me, zoals altijd gebeurde. Voor het eerst had ik niet het gevoel minderwaardig te zijn. Op het moment dat we in de buurt van een huis kwamen,

ging hij snel achter me lopen, om vooral niet gezien te worden, lopend naast en in gesprek met een gevangene: bang dus, als ik en ieder ander. Aangekomen bij het station van Fürstenwalde namen we de trein naar Berlijn en daarna de S-bahn naar Oraniënburg. Het gesprek was voorbij. Nog vaak moet ik aan hem denken en vraag ik me af of hij de val van Berlijn overleefd heeft en zo menselijk is gebleven. Ik hoop het van harte.

Henningsdorf

Ons nieuw tehuis werd weer een kamp. Het betrof nu echter een werkkamp (Arbeitslager) en geen concentratiekamp (KZ). Dat hield in dat er geen wachttorens, prikkeldraad en vooral geen bewakers waren die alleen maar konden schreeuwen en schieten. Het kamp lag in het bos, rechts van de weg naar Spandau. links lag een kamp met Russische krijgsgevangenen. Onze overburen, met wie we geen contact hadden. Elke barak was ingericht in meerdere kamertjes met zes bedden, zes kastjes en een kolenkacheltje. Elke barak had een primitieve douche en een wc. We mochten ons vrij bewegen binnen een straal van dertig kilometer. Voor het eerst voelde ik enigszins wat vrijheid was. Omdat er in de buurt een tramhalte was, konden we dus best een eindje komen.

Weer werden we opgedeeld. De een ging naar een bakker, de ander naar een boer en wij kwamen met een paar man terecht in Henningsdorf. Daar stond een fabriek. Het betrof de combinatie AEG en BIW (Borsig locomotiefwerke). De fabriek bestaat nog steeds en heet nu Bombardier.

Het werd een koude winter. Ik had geen passende kleding, ik was immers in de zomer - op 22 augustus - opgepakt. Een overhemd, een kort jasje en een broek, dat was alles wat ik had. We lagen met zes mannen op een kamer. Op de bedden lagen twee paardendekens, die je gebruikte om warm te worden. Verder stopte ik kranten onder mijn jasje om de kou buiten te houden. Handschoenen had ik niet. Er ontstond een levendige ruilhandel. Ik ruilde sigaretten voor brood. Verder moest je fantasierijk zijn. Bij onze burens, die al veel langer in Duitsland waren, ging ik een schaar lenen. Ik knipte een paardendeken in drie stroken. Een lang stuk promoveerde ik tot sjaal en twee korte naaide ik gedeeltelijk aan elkaar en werden wanten. Zo kon ik me wat beter beschermen tegen de kou, wanneer we te voet door het bos naar de fabriek gingen. We hoefden niet altijd te voet, met een beetje geluk konden we de tram pakken. We

sprongen dan achterop en doken omlaag om de conducteur, die hier uiteraard geheel anders over dacht, te ontwijken. Al dat soort trucjes noemden we 'organiseren' en dat gebeurde dus ook bij het eten. 's Morgens was er geen ontbijt. Je kon alleen een bruine smurrie ophalen die in de verte iets van koffie weg had. Alleen de Fransen haalden het op en gebruikten het om zich ermee te scheren. Middageten kregen we op de fabriek, in de kantine. Dat was beter dan wat ze thuis in de Hongerwinter te eten kregen. Achter de toonbank stonden twee dames. Een gaf je de etensbon, een zeer onsympathiek mens, en de ander schepte eten op je bord. Nu kwam het weer op organiseren aan. Het was de kunst om met één bon twee borden binnen te halen. De dame die in het kamp het avondeten verzorgde was het tegendeel van de dames in de fabriek. Wanneer je haar vroeg om een 'kuntje' dan kreeg je het. Een brood was namelijk verdeeld in vier stukken, twee middenstukken een twee 'kuntjes'. Een stukje boter erbij en wat beleg. Daarbij kregen we thee die te lang in de buurt van de scheerkoffie had gestaan. We aten de helft en de rest was voor de volgende ochtend.

We hadden ook een rantsoentje sigaretten en bij de Tsjechen die nog pakketten van thuis kregen ruilden we die voor brood. Anderen deden het precies omgekeerd.

Mijn kamergenoten waren allemaal Limburgers, dus gingen we op zondag naar het kerkje in het dorp. De eerste keer ging ik na de viering naar de pastorie om me als parochiaan voor te stellen. De pastoor was echter niet geïnteresseerd. Hij gaf ons allemaal een prentje en we konden weer gaan. Waren onze kale koppen onopgevalen gebleven? Had hij mijn hysterische huilbui tijdens de mis niet gehoord? Ik denk eerder dat hij bang was om met moeilijke vragen geconfronteerd te worden. Jezus, wat een kerk!, denk ik dan.

Op zondag waren we vrij en kregen dus ook niets te eten. We namen dan vaak de S-Bahn naar Berlin-Friedrichstrasse om in een of andere

tent Unter den Linden het zogenoemde Stammessen te vangen. Een koolsoep zonder bon en als we klaar waren snel naar een ander tafeltje met een andere bediende en het daar opnieuw proberen. Een kwestie van 'organiseren' en je kwam toch aan je trekken. Ik ging ook wel eens de andere kant op, richting Velten. Bij de boeren daar wilde rond het middaguur nog wel eens een bord eten overblijven. Je moest dan wel oppassen voor bijtgrage honden. Eens wilde een boerin weten waarom ik niet aan het front was. Ik maakte haar duidelijk dat ik een buitenlander was, mijn Duits was kennelijk zo slecht nog niet.

Op een dag leerde ik een oude Trappist uit Diepenveen kennen. Hij was kapelaan ergens in Berlijn. Ik ging regelmatig naar hem toe om te praten. Er ontstond een aardig contact. Hij adviseerde me om meer ontspanning te zoeken en zei dat ik een keer naar de bioscoop moest gaan. Maar ja, dat was ons vanuit Boxtel verboden en kwam dus niet in mijn bolle hoofd op. Zelfs niet op deze afstand. Toen ik dat tegen hem zei, sprak hij: 'Vanaf nu ben ik jouw overste!' Ik ging dus naar de bioscoop, maar ik vond er niks aan.

Toen ik goed gewend was, zocht ik na het werk contact met een groepje Fransen die elkaar elke avond troffen op de hoek van hun barak. Op hen kon ik mijn zes jaar Franse les in Boxtel uitproberen. Ook dat ging niet verkeerd. 'Jij spreekt het nog beter dan wij' zeiden ze op een dag tegen me.

In de fabriek hebben we geen donder gedaan. Er werden locomotieven gebouwd en kanonnen. De eerste periode moesten we ijzer vijlen onder toezicht van twee zogenoemde meesters. Beiden hadden nog voor de keizer in Frankrijk gevochten en dat was te zien. De een liep mank en de ander miste een hand, wat hen niet ervan weerhield om vol vuur 'Heil Hitler' te roepen als je binnenkwam. Dit werd door ons met een nadrukkelijk 'goedemorgen' beantwoord. Later kon ik met Gijs, die ook uit Utrecht kwam, plaats nemen in de kranen die op rails door de fabriek reden. We kropen samen in zo'n kraanbakkie, hij om te

repareren en ik om een tukje te doen. Mijn taak, de gereedschapskist omhoog dragen, zat er immers op. In het jaar dat ik er werkte is er welgeteld één locomotief de fabriek uitgerold en toen die buiten stond deed die het niet! En dan te bedenken dat op elke locomotief met grote letters stond geschreven: 'Räder müssen Rollen für den Sieg'. Dat had natuurlijk ook te maken met het feit dat iedereen die er werkte gedwongen werd, dus werd er gesaboteerd waar je maar kon. Ook werden er materialen naar buiten gesmokkeld. Wij hadden bijvoorbeeld één emmer kolen per week in het barak. Dat was in één avond opgestookt. Iedereen smokkelde dus briketten en kolen de fabriek uit om de voorraad op peil te houden. En dan maar hopen dat je bij de uitgang niet gepakt werd. Het stelen van kolen was volgens de posters aan de muur een zware zonde, maar ik was alleen verantwoordelijk voor de aanmaakhoutjes, dus dat was maar half zo erg.



De fabriekspoort van AEG-BLW

God is met ons

De trappist stuurde me op een dag naar een pastoor in Berlijn om een oude winterjas op te halen. Ik kwam zijn kamer binnen en tot mijn verbazing hing er boven het grote bureau een groot portret van Adolf. Ik moet heel vreemd gekeken hebben, want hij begon zich direct te verontschuldigen: hij had parochianen van diverse soort, zulke en zulke. Ik kon maar een ding denken: Jezus, wat een kerk! Pas later besef je dat de angst tot in alle geledingen van de samenleving was doorgedrongen. Angst niet alleen voor luchtalarm, maar vooral ook voor verraad, voor de opkomende Russen en noem maar op.

Angst, angst en nog eens angst, bij iedereen, dag en nacht. Je kwam niet tot rust en op den duur ging je er kapot aan. Je ging niet rustig slapen en stond nooit rustig op. De schimmen van de dood waren voortdurend om ons heen: honden, geweren, stokken, waar je maar keek. Maar je kon niet weg. Sommigen probeerden te vluchten, zelfs nog toen we wisten dat het einde naderde. Of ze het hebben overleefd ? Steeds weer hoorde je stemmen om je heen dat we het er niet levend af zouden brengen, maar ik dacht: Immanuel-God is met ons, zoals indertijd met het Joodse volk in de woestijn. In dat eerste transport in de veewagens, toen we als beesten op elkaar stonden gepropt, wist ik al dat God met me meeging en dat ik hier uit zou komen. Soms denk ik wel eens dat het goed is dat ik dit allemaal heb meegemaakt. Ik heb hierdoor een hele andere opvatting over mijn werk als priester gekregen: het gaat om mensen en niet om sacramenten. Ik heb ook een ander beeld van de eucharistie gekregen. Dat gedoe met die hostie en die wijn, vergeet het maar. Het is toch te gek dat je denkt hosties te moeten smokkelen om echt eucharistie te kunnen vieren en op zo'n manier de smokkelaar in levensgevaar te brengen. Zou het met een gewoon stuk brood niet gekund hebben? En wat te denken van wat water in plaats van zogenoemde miswijn die het kamp in gesmokkeld moest worden? Water en brood was voorhanden, daar zaten we als gevangen immers

op. Later ben ik het zelf allemaal anders gaan doen en vooral ook met een andere beleving.



Voor het eerst na mijn bevrijding ga ik in november 2008 opnieuw door de poort van het voormalige kamp Sachsenhausen

Bevrijding

Op 18 maart 1945 werd onze fabriek gebombardeerd. Gelukkig was het ver genoeg van het kamp om er niets van mee te krijgen. Alleen een Vlaamse barak kreeg een brandbom te verduren. Jeetje wat kan zo'n ding fikken! De kampbrandweer was snel ter plaatse en daardoor had de buurbarak extra brandhout voor hun kachelkje. De fabriek was nu verboden terrein, maar dat betekende niet dat wij vakantie hadden. De Russen kwamen in de buurt. Ze waren inmiddels opgerukt tot Frankfurt aan de Oder en dus moesten er tankversperringen gemaakt worden. Onder leiding van een Oostenrijkse soldaat gingen we aan de slag. We begonnen, dwars over de weg naar Spandau, langs de hoofdingang van ons kamp diepe gaten te graven die de tanks moesten tegenhouden. De Oostenrijker was goed voor een babbel, maar belangrijker was dat hij niet wist dat er parallel aan deze weg een andere weg door het bos liep. Deze namen wij altijd op weg naar de fabriek, het station of de kerk. Een paar dagen later bleek dat de Russen deze weg wel kenden.

22 april 1945. Eindelijk was het zo ver: pantseralarm. We voelden dat er iets ging gebeuren. Inmiddels waren er schuilloopgraven gegraven langs de barakken. De soldaten waren verdwenen, die waren het bos ingevlucht. Plotseling klonk er gejuich onder de Vlamingen: op z'n gemakje kwam daar heel rustig een klein Rusje aanlopen. Hemd uit de broek, geweer kalm onder de arm als een wandelstok. Geen helm, maar gewoon met een petje op! Die heeft ons bevrijd!! Niet bepaald een rode gardist in de aanval. Later kwam een hele serie tanks en legerwagens het kamp binnen, de kanonnen werden opgesteld en het schieten begon. Nooit gedacht dat bevrijding er zo uit zou zien.

De volgende dag begon het 'organiseren'. Drie van ons gingen op rooftocht naar Henningsdorf en de drie andere barakbewoners bleven thuis om voor het eten te zorgen. Want met het verdwijnen van de soldaten, wisten we ook niet hoe we aan eten moesten komen. Onderweg pikten we ergens een bolderwagentje en ons

eerste bezoek betrof een schoenenwinkel. Ik wist niet wat ik zag: schoenen, metershoog lagen daar de schoenen. Blijkbaar waren er al voor ons binnen geweest. Toch vonden we in de stapels al snel zes paar schoenen en we gingen op naar de volgende. Uit de kelders van huizen hoorden we gejammer. We durfden niet naar beneden te gaan. Later begrepen we dat heel veel vrouwen door Russische soldaten verkracht waren.

Op de terugweg door het bos kwamen we langs een blokhut en troffen voor de hut twee stomdronken Russen. Hoe het in mijn kop opkwam weet ik niet meer, maar ik ging op een van die Russen af, wees naar de hut en zei: 'Dobre, kameraad, wodka!'. En wat deed hij? Hij waggelde met een rotvaart op die hut af en viel met zijn dronken lijf de deur binnen. En wat lag er voor ons? Een kleermakerij. Gauw hadden we zes maatpakken 'georganiseerd' en gingen naar huis. Terug in de barak werd de buit zo goed mogelijk verdeeld. Toen we 's middags wat gingen wandelen om van onze vrijheid te genieten, troffen we weer twee Russen, ditmaal officieren met grote petten en dito epauletten. Wij liepen allemaal met zelfgemaakte Nederlandse vlaggetjes op onze jas en toen ze die zagen begonnen ze direct een hele discussie over Lenin, terwijl hij zijn hand op het wit en blauw legde en naar het rood wees. Ik had nog geen filosofie gehad maar begreep waar hij naar toe wilde. Eind april stonden we braaf het Wilhelmus te zingen ter ere van Juliaantje. We hielden het nog een paar weken met het rode leger uit en zij met ons.

Thuis

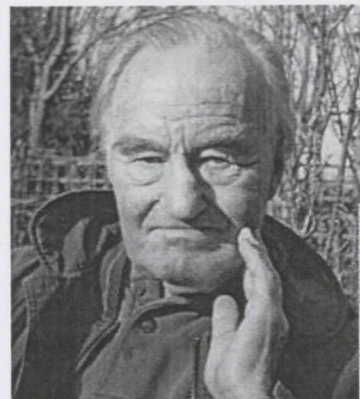
Op 1 juni kwam een stel vrachtwagens de Fransen en de Belgen ophalen en kort daarna waren wij aan de beurt. Uiteindelijk verlieten we dus met vrachtwagens het kamp. We reden het kamp uit en bij de splitsing gingen de wagens rechtsaf richting Spandau. Tot onze grote verbazing ging de laatste linksaf richting de fabriek. We schrokken ons rot. Maar de chauffeur bleek zijn sigarettenaansteker te hebben laten liggen bij de fabriek. Het werd een rotrit. We zaten en lagen op allerlei spullen. Alles was kapotgeschoten, de straten waren vol gaten en lagen bezaaid met puin en steen.

De nacht viel al toen we richting Maagdenburg gingen. De hele nacht hoorden we gezang van Russische soldaten die richting Berlijn trokken. Een gratis concert, mens wat klonk dat mooi. Aan de Elbe werden we ondergebracht in een oude legerkazerne. Het was een enorme ontgoocheling om te zien hoe aan een noodbrug over de Elbe een spandoek hing met de tekst 'Friendshipbrug'. Maar aan de ene kant lagen de Amerikaanse soldaten en aan de andere kant de Russische, hun mitrailleurs waren op elkaar gericht. Je voelde de spanning tussen beiden en ze mochten niet aan elkaars kant komen. De koude oorlog was toen al begonnen.

Eenmaal over de Elbe werden we opgevangen door een Haags sprekende luitenant en de reis ging verder per trein. Weer in een veewagen! Maar dit keer 'luxe' met stro, eten en veel ruimte voor iedereen. Het was een leuke rit. Overal stopten we en ontmoetten we mensen. Onze laatste stop in Duitsland was in Herzogenrath bij Kerkrade. Zelfs door de Duitse inwoners daar werden we begroet. In Kerkrade gingen we de grens over. We spraken met Limburgers maar konden elkaar niet verstaan. De meeste inwoners daar spraken geen Nederlands, alleen dialect. Via Kerkrade gingen we naar Maastricht. Daar werden we onderzocht door doctoren en werd er naar onderdak gezocht. Ik had daar een oom en tante wonen en ging daarheen. Dat

was een ervaring: een echt bed met echte lakens. Het was geweldig. Ik bleef een paar dagen en onderging wat onderzoeken.

Vanuit Maastricht ging ik met de trein richting Zuid-Holland. In Eindhoven of Den Bosch stapte ik uit. Ik kon toen met een groep militairen, die op weg waren naar Amersfoort meerijden tot Utrecht, waar mijn ouders woonden. Ik kwam thuis en belde aan. Niemand aanwezig. Op het stoepje heb ik zitten wachten tot mijn broer er aan kwam. Hij was zo blij dat hij het hele huis ging versieren. Mijn ouders waren natuurlijk ontzettend blij om me weer te zien. Mijn vader had het er zichtbaar moeilijk mee. Ik had hem nog nooit zien huilen, maar toen wel. Ikzelf ben niet zo'n huiler, ik was vooral blij om weer thuis te zijn.



amnesty international

Deze Engelsman stichtte na de oorlog Amnesty International, om zich in te zetten voor een rechtvaardige behandeling van mensen, gevangen om politieke of religieuze redenen. Te laat! zul je zeggen. Helaas niet, want het gaat nog altijd door, overal ter wereld.

Nawoord

Ik heb door het hele gebeuren in Duitsland en door alles wat ik gelezen heb, een ontzettend gevoel voor vrede en rechtvaardigheid ontwikkeld. Dat heeft vervolgens mijn leven als priester gekleurd. Zo heb ik me ook direct verzet tegen de inval van de Amerikanen in Irak. Maandenlang heeft aan mijn keukenraam een zelfgemaakt pamflet gehangen met de tekst: 'Herr Bush und Blair, ein Krieg hat mir gereicht'.

Ik loop niet te koop met mijn kampverhaal. Wel heb ik het vaak tussen de regels door verteld in preken, maar dan nooit als mijn eigen verhaal. In mijn Duitse parochies zeker niet. Ik wilde de mensen geen schuldgevoel aanpraten. Ooit kwam iemand die mijn post richting het bisdom corrigeerde er achter en reageerde: 'Nu begrijp ik u beter'. Later toen ik pastor in Vught was, nam ik mijn eigen beslissingen en ging vaak dwars tegen de stroom in. Dat was in de tijd van de kruisraketten. Daar heb ik met veel anderen hevig tegen geprotesteerd. Ook nu kwam de angst weer om de hoek kijken, angst voor de burens, je vrienden, je baas.

Angst is iets menselijks, maar je kunt het overwinnen. Ik wil het verhaal wel verder vertellen, maar omwille van het verhaal, niet omwille van mezelf.

Het leek een verloren jaar, maar dat was het niet en ik hoop van harte dat het ook geen verloren lectuur wordt Doe er iets mee!

mei 2010
Kees Stoffelen

Auskunft zu einem ehemaligen Häftling des KZ Sachsenhausen

Stoffelen, Cornelius

Familienname: Stoffelen

Vornamen: Cornelius

Geburtsdatum: 02.11.1924

Zur Haftzeit im KZ Sachsenhausen:

Häftlingsnummer: 100862

Meldung: zu entlassen am: 27.10.1944

Angaben zur Quelle:

Quellenart: Anweisung der Politischen Abteilung

Erstellungsdatum: 24.10.1944

Erstellungsort: Oranienburg

Institution: [Konzentrationslager Sachsenhausen]/Politische Abteilung

Provenienz des Originals:

Russisches Staatliches Militärarchiv, Moskau

1367/1/45, Bl. 086

Signatur im Archiv Sachsenhausen:

D 1 A/1045, Bl. 086

Diese Angaben sind in einer Datenbank der Gedenkstätte quellengetreu elektronisch erfasst.
Für ihre Richtigkeit und Vollständigkeit können wir nicht garantieren.

Anmerkungen:

Aufgrund von Verständigungsproblemen zwischen Häftling und Lagerschreiber kam es häufig vor, dass Namen und Daten von Häftlingen falsch registriert wurden. Für Richtigstellungen und weitere biographische Informationen wären wir Ihnen dankbar.

Bei der Datenerfassung können die fig. Probleme aufgetreten sein:

*) Die Angabe tauchte in der Quelle in zweiter Schreibweise auf.

**) Die Quelle war z.T. unleserlich, so dass eine zweite Namensvariante erfasst bzw. schlecht entzifferbare Buchstaben oder Ziffern durch Unterstrich gekennzeichnet wurden.

***) Die Information wurde zu einem späteren Zeitpunkt, der nicht ermittelt werden konnte, handschriftlich nachgetragen.

Foto voorkant kft: De fabriekspas

Foto achterkant kft: Gedenksteen van de bevrijding die nu op het terrein van het voormalige kamp staat.

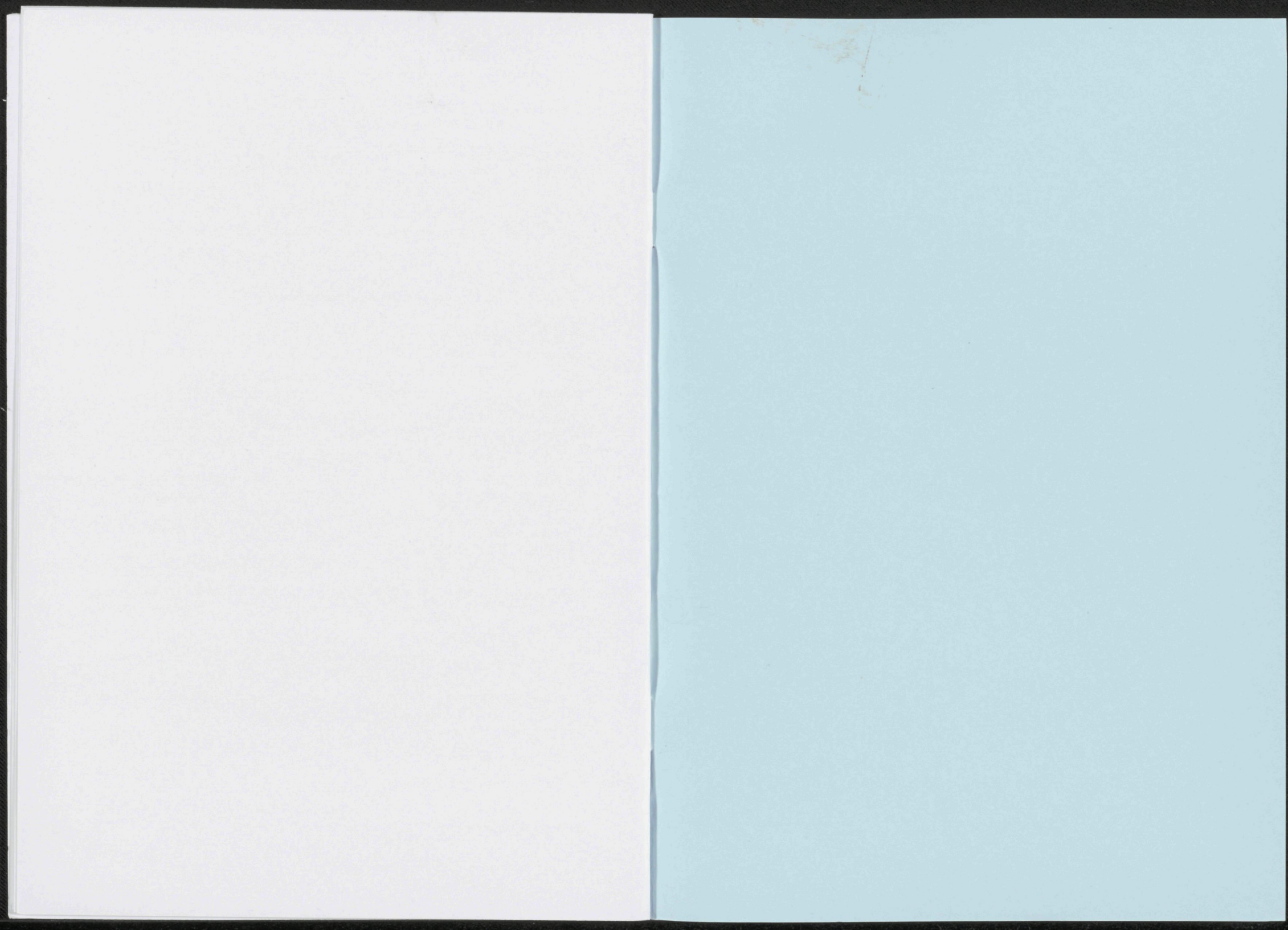
Introduction

The purpose of this study is to investigate the effects of the proposed changes on the system. The study is divided into two main parts: a theoretical analysis and an empirical study. The theoretical analysis will focus on the conceptual framework and the expected outcomes. The empirical study will involve data collection and analysis to validate the theoretical findings.

The theoretical analysis is based on the following assumptions: first, the system is currently operating at a sub-optimal level. Second, the proposed changes are expected to improve the system's performance. Third, the empirical study will provide evidence to support or refute these assumptions. The empirical study will be conducted using a controlled experiment where the proposed changes are implemented and the resulting performance is measured against the current system.

The results of the empirical study will be compared against the theoretical predictions. If the results show a significant improvement in performance, the proposed changes will be considered successful. If not, further research will be needed to understand the reasons for the discrepancy.

11





LEBANON FRANKREICH GRIECHENLAND
BELGIEN LUXEMBURG POLEN HOLLAND
BULGARIEN JUGOSLAWIEN SCHWEIZ INDIEN
DÄNEMARK DEUTSCHLAND ÖSTERREICH
FINLAND ESTONEN SLOWAKEI SPANIEN
ITALIEN JAPAN SLOWENIEN UNGARN